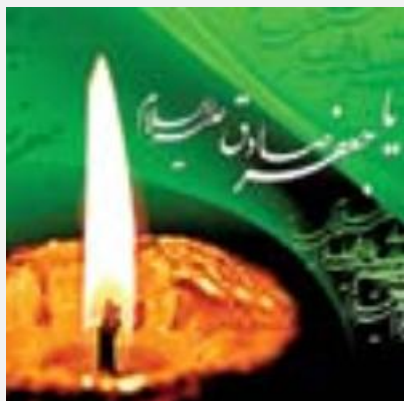

تداوم حماسه عاشورا، این بار در قامت علم

تاریخ را کمی زیر و رو می‌کنیم و در جستجوی خود و آنچه که بوده‌ایم و هستیم برمی‌آییم...

تاریخ را کمی زیر و رو می‌کنیم و در جستجوی خود و آنچه که بوده‌ایم و هستیم برمی‌آییم. کمی به عقب برمی‌گردیم و قرن‌های آغازین اسلام می‌رسیم. ما به عنوان يك شیعه که امروز با تمام وجودمان بر شیعه بودن خود افتخار می‌کنیم ناگهان به انسانی بزرگ بر بلندای تاریخ می‌رسیم که مکتبی والا را بنیان گذاشت تا این که این مکتب برای ابد و در همه ادوار حرف برای گفتن داشته باشد و هیچ‌گاه در برابر آیین‌ها و اندیشه‌های دیگر کم نیآورد. که بالاتر از تمامی آنها عرض اندام کند و برای طرفدارانش، مایه افتخار و فخرروشی باشد.

آری مکتب تشیع بنیان‌گذاری‌اش به امام دانشمندی می‌رسد که بهترین استفاده را از شرایط حاکم بر دوران خویش برد و مذهب تشیع را به عنوان یکی از تاثیرگذارترین مکاتب فکری و عقیدتی بنیان نهد. تمام اندوخته‌های اسلام را تا آن روزگاران جمع کند و دل‌های تشنه ارادتمندان آیین پیامبر بزرگ اسلام را سیراب کند.

ارادتمندانی که در این دوره بیش از هر دوره دیگری از وجود امامشان بیشترین استفاده علمی را بردند و از آن پس بود که مکتب تشیع به صورت کامل و منظم پا به عرصه نظام‌های فکری و عقیدتی گذاشت. در دوره امامت امام صادق (علیه السلام) مسلمانان بیش از پیش به علم و دانش روی آوردند و در بیشتر شهرهای قلمرو اسلام بویژه در مدینه، مکه، کوفه، بصره و ... مجالس درس و مناظره‌های علمی دایر واز رونق خاصی برخوردار گردید.

در این زمان با استفاده از فرصت به دست آمده امام صادق (علیه السلام) توانست نهضت علمی فرهنگی پدر بزرگوارش امام باقر (علیه السلام) را ادامه داده و علوم و معارف اهل بیت را بیان کرده در همه جا منتشر کند.

سفرهای اجباری و اختیاری امام به عراق و به شهرهای حیره، هاشمیه و کوفه و برخورد با اربابان دیگر مذاهب فقهی و کلامی نقش بسزایی در معرفی علوم اهل بیت و گسترش آن در جامعه داشت.

در این شهرها گروه‌های مختلف برای فراگیری دانش نزد آن حضرت می‌آمدند و از دریای دانش او بهره‌مند می‌بردند. برخورد وی با گروه‌های مختلف مردم سبب شد آوازه شهرتش در دانش و بینش دینی، علم و تقوی، سخاوت و جود و کرم و ... در تمام قلمرو اسلام طنین انداز شود و مردم از هر سو برای استفاده از دانش بیکران وی رو سوی ایشان کنند.

در این دوره علوم و فلسفه ایرانی، هندی و یونانی به حوزه اسلامی راه یافت و بازار ترجمه علوم گوناگون از زبان‌های مختلف به زبان عربی گرم و پررونق گردید. همچنین مکتب‌های کلامی و فرقه مذهبی و فقهی در این عصر پایه‌گذاری شد. امام صادق (علیه السلام) با تمام جریان‌های فکری و عقیدتی آن روز ارتباط برقرار کرده و موضوع اسلام و تشیع را در برابر آنها روشن ساخته و برتری بینش اسلام تشیعی را ثابت کرده است.

مناظرات امام صادق (علیه السلام) با اربابان دانش‌های گوناگون چون پزشکان، فقیهان، منجمان، متکلمان، صوفیان و ... بویژه مناظرات ایشان با ابوحنیفه مشهور و در منابع شیعه و سنی ثبت است.

شاگردان امام باقر (علیه السلام) پس از درگذشت آن حضرت به گرد شمع وجود امام صادق (علیه السلام) حلقه زدند. امام (علیه السلام) نیز با جذب شاگردان جدید به تأسیس يك نهضت عظیم فکری و فرهنگی و بالنده‌ی مبادرات ورزید، به گونه‌ای که طولی نکشید مسجد نبوی در مدینه منوره و مسجد کوفه در شهر کوفه به دانشگاهی عظیم تبدیل شده‌اند.

آن حضرت با استفاده از فرصت درگیری شدید بین بنی عباس و بنی امیه، به بازسازی و نوسازی فرهنگ ناب اسلام پرداخت و شیفتگان مکتب حق از اطراف و اکناف، از بصره، کوفه، واسط، یمن و نقاط مختلف حجاز به مرکز اسلام؛ یعنی مدینه، سرازیر شدند و چون پروانه‌ای دلباخته به گرد شمع وجود امام صادق (علیه السلام) تجمع کردند.

امام صادق (علیه السلام) هر يك از شاگردان خود را در رشته‌های که با ذوق و قریحه او سازگار بود، تشویق و تعلیم می‌نمود و در نتیجه، هر کدام از آنها در يك یا دو رشته از علوم مانند: حدیث، تفسیر، فقه و کلام، تخصص پیدا می‌کردند.

در دانشگاهی که امام بوجود آورده بود شاگردان بزرگ و برجسته‌ای تربیت شد که هر يك از آنها شخصیت‌های بزرگ علمی و چهره‌های درخشانی بودند که خدمات شایانی انجام دادند. به عنوان نمونه هشام بن حکم 31 جلد کتاب و جابر بن حیان بیش از 200 جلد در زمینه علوم گوناگون بخصوص رشته‌های عقلی طبیعی و شیمی کتاب نوشته‌اند.

شاگردان دانشگاه امام منحصر به شیعیان نبوده بلکه پیروان اهل تسنن نیز از مکتب آن حضرت برخوردار می‌شدند. بزرگان اهل سنت چون مالی بن انس، ابوحنیفه، سفیان ثوری، سفیان بن عیینه، ابن جریح، روح ابن قاسم و ... ریزه خوار خوان دانش بیکران ایشان بودند. ابوحنیفه که دو سال شاگرد امام بود این دوره را پایه علوم و دانش خود معرفی کرده می‌گوید: اگر آن دو سال نبود «نعمان» از بین رفته بود.

امام صادق (علیه السلام) در ظلمت بحران‌ها و آشوب‌ها دنیای شیعه را به فروغ تعالیم خویش روشنی بخشید و حقیقت اسلام را از آرایش انحرافات و گزند فریبکاران حفظ نمود.

آن امام آن قدر فقه و دانش اهل بیت را گسترش داد و زمینه ترویج احکام و بسط کلام شیعی را فراهم ساخت که مذهب شیعه به نام او به عنوان مذهب جعفری شهرت یافت.

آن اندازه که دانشمندان و راویان از دانش امام بهره مند برده و از ایشان حرف و حدیث نقل کرده اند از هیچ يك از دیگرانمه نقل نکرده‌اند. امام صادق (علیه السلام) که همواره مبارزی نستوه و خستگی ناپذیر و انقلابی بنیادی در میدان فکر و عمل بوده ، کاری که امام حسین (علیه السلام) به صورت قیام خونین انجام داد ، وی قیام خود را در لباس تدریس و تأسیس مکتب و انسان سازی انجام داد و جهادی راستین کرد.

فرهاد اسماعیلی
همشهری جمعه